

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI	32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARINING ROLI.....	47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI	53
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizayov Murodbek Madiyarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IJTIMOIIY HIMOYA TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA TIZIMGA KIRITILAYOTGAN O'ZGARISHLAR.....	59
Kasimova Gulyar Axmatovna, Aripova Kamola Botir qizi	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI KOMPLEKS BAHOLASH VA PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK VA SUN'IY INTELLEKT USULLARINING INTEGRATSIYASI	64
Namazov Gafur Shokulovich	
BALIQCILIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA DUNYO MAMLAKATLARINING O'RNI	69
Beglayev Uchqun Xurramovich	
KAMBAG'ALLIK FENOMENINING IJTIMOIIY-IQTISODIY VA NAZARIY-KONTSEPTUAL ASOSLARI	75
Musulmonova Shahlo Nasriddinova	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB VA BIZNES JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	81
Artikova R.A.	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND TO'LASH QOBILIYATI KOEFFITSIYENTINING MAQBUL ORALIG'INI ANIQLASH VA UNING INVESTITSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	88
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
STRATEGIES TO RAISE AWARENESS OF NATURAL POLLUTION AMIDST RISING POPULATION DENSITY AND GDP PER CAPITA IN UZBEKISTAN.....	93
Axliddin Aroptdinovich Valiyev, Askarov Farhod Rakhmatovich	
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ESG-ОРИЕНТИРОВАННОМ РАЗВИТИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	99
Айматова Фарида Хуразовна	
KORXONALARDA INVESTITSION FAOLIYATINI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	107
Shukurillaev Jahongir Botir o'g'li	
DEHQON XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA KREDITLAR MIQDORINI DIFFERENSIYALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	113
Xakimov Zafar Ibragimovich	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	118
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA HUDUDIIY MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	124
Muhammadieva Nodira	
SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA HUDUDIIY RIVOJLANISHNI STATISTIK HISOBLASH METODOLOGIYASINI QAYTA BAHOLASH MEZONLARI (SCOPUS VA WEB OF SCIENCE DA INDEKSLANGAN ILMIY NASHRLAR TAHLILI ASOSIDA).....	131
Santjar Abdumurodovich Sattorov	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIIY-IQTISODIY OMILLARI VA ISTIQBOLLARI	139
Allamuratova Perida Maxsetbaevna	

XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI VA AHAMIYATI	144
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna, Yarmetova Nargiza Shiximbayevna	
AHOLINI IJTIMOIIY TA'MINOT TIZIMINING TAMOIYILLARI VA UNING MOLIYAVIIY MEXANIZMLARI	148
Xusanov Baxodir Sheraliyevich	
MAHALLIIY VA XALQARO TURIZM BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI, TAMOIYILLARI VA MEXANIZMLARI	152
Alikulov Samar Abdurashidovich	
TRANSPORT XIZMATLARINING SOHALAR BO'YICHA TAQSIMOTI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TASNIFI	159
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI	165
Ruziyeva Barno Yadgarovna	

RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI

Ruziyeva Barno Yadgarovna

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi magistranti
ORCID: [0009-0002-5270-6577](https://orcid.org/0009-0002-5270-6577)

Annotatsiya. Raqamli moliyaviy infratuzilma o'tish iqtisodiyotiga ega mamlakatlarda iqtisodiy modernizatsiyaning muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Ushbu maqola raqamli to'lov tizimlarining kengayishi O'zbekistonda korporativ boshqaruv shaffofligining yaxshilanishiga qanday hissa qo'shishini tahlil qiladi. Agentlik nazariyasi va institutsional iqtisodiyotga asoslanib, raqamli to'lov tizimlari firmalar, regulyatorlar hamda manfaatdor tomonlar o'rtasidagi axborot assimetriyasini kamaytiruvchi informatsion nazorat mexanizmlari sifatida konseptualizatsiya qilinadi. Tahlil O'zbekistonning milliy to'lov infratuzilmasiga, jumladan, Uzcard, Humo, mobil bank platformalari va Markaziy bankning Tezkor to'lov tizimiga qaratilgan. Empirik dalillar shuni ko'rsatadiki, raqamli tranzaksiyalar hajmining ortishi moliyaviy kuzatuvchanlikni yaxshilaydi, monitoring imkoniyatlarini mustahkamlaydi va norasmiy moliyaviy faoliyat imkoniyatlarini kamaytiradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli moliyaviy infratuzilma verifikatsiya jarayonlarini bevosita iqtisodiy tranzaksiyalar ichiga integratsiya qilish orqali an'anaviy boshqaruv mexanizmlarini to'ldirishi mumkin.

Kalit so'zlar: raqamli to'lovlar, korporativ boshqaruv, shaffoflik, O'zbekiston, raqamli iqtisodiyot.

Abstract. Digital financial infrastructure is becoming a key component of economic modernization in transition economies. This article analyzes how the expansion of digital payment systems contributes to improving corporate governance transparency in Uzbekistan. Drawing on agency theory and institutional economics, digital payment systems are conceptualized as informational control mechanisms that reduce information asymmetry between firms, regulators, and stakeholders. The analysis focuses on Uzbekistan's national payment infrastructure, including Uzcard, Humo, mobile banking platforms, and the Central Bank's instant payment system. Empirical evidence shows that the growth in digital transaction volumes enhances financial traceability, strengthens monitoring capabilities, and reduces opportunities for informal financial activities. The results indicate that digital financial infrastructure can complement traditional governance mechanisms by integrating verification processes directly into economic transactions.

Key words: digital payments, corporate governance, transparency, Uzbekistan, digital economy.

Аннотация. Цифровая финансовая инфраструктура становится важным компонентом экономической модернизации в странах с переходной экономикой. В данной статье анализируется, как расширение цифровых платежных систем способствует повышению прозрачности корпоративного управления в Узбекистане. Опираясь на агентскую теорию и институциональную экономику, цифровые платежные системы концептуализируются как информационно-контрольные механизмы, снижающие асимметрию информации между фирмами, регуляторами и заинтересованными сторонами. Анализ сосредоточен на национальной платежной инфраструктуре Узбекистана, включая Uzcard, Humo, мобильные банковские платформы и систему быстрых платежей Центрального банка. Эмпирические данные показывают, что рост объема цифровых транзакций улучшает финансовую прослеживаемость, усиливает возможности мониторинга и сокращает возможности неформальной финансовой деятельности. Результаты свидетельствуют о том, что цифровая финансовая инфраструктура может дополнять традиционные механизмы управления за счет интеграции процессов верификации непосредственно в экономические транзакции.

Ключевые слова: цифровые платежи, корпоративное управление, прозрачность, Узбекистан, цифровая экономика.

KIRISH

Raqamli transformatsiya rivojlangan hamda rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda moliyaviy tizimlarni sezilarli darajada qayta shakllantirdi. Elektron to'lov texnologiyalari, mobil bank platformalari va raqamli moliyaviy infratuzilmalar iqtisodiy tranzaksiyalarning qanday amalga oshirilishi va qayd etilishini tobora ko'proq belgilab bermoqda (Vial, 2019). Rivojlangan iqtisodiyotlarda ushbu texnologiyalar asosan moliyaviy innovatsiyalar va samaradorlikning oshishi bilan bog'liq. Biroq, o'tish iqtisodiyotlarida raqamlashtirish ko'pincha kengroq institutsional rol o'ynab, shaffoflik va boshqaruv mexanizmlarini mustahkamlaydi.

O'zbekiston ushbu jarayonlarni tahlil qilish uchun muhim holat sifatida namoyon bo'ladi. So'nggi o'n yil davomida mamlakat moliyaviy infratuzilmani modernizatsiya qilish va naqdsiz tranzaksiyalar ulushini oshirishga qaratilgan muhim islohotlarni amalga oshirdi. "Raqamli O'zbekiston" strategiyasi kabi davlat dasturlari elektron to'lovlar, onlayn bank xizmatlari va raqamli davlat boshqaruvini rivojlantirishni alohida ta'kidlaydi.

Raqamli to'lov tizimlari korporativ boshqaruv uchun ayniqsa dolzarbdir, chunki ular tekshirilishi mumkin bo'lgan moliyaviy yozuvlarni yaratadi. Tranzaksiyalar elektron shaklda amalga oshirilganda, ular regulyatorlar, moliyaviy institutlar va auditorlar tomonidan tahlil qilinishi mumkin bo'lgan strukturaviy raqamli ma'lumotlarni shakllantiradi. Ushbu ma'lumot oqimlari monitoring imkoniyatlarini yaxshilaydi va korporativ menejerlar hamda manfaatdor tomonlar o'rtasidagi axborot assimetriyasini kamaytiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Korporativ boshqaruv bo'yicha tadqiqotlar an'anaviy ravishda menejerlar va aksiyadorlar o'rtasidagi axborot assimetriyasini kamaytirishga qaratilgan mexanizmlarga e'tibor qaratadi. Agentlik nazariyasiga ko'ra, boshqaruv muammolari menejerlar aksiyadorlar oson kuzata olmaydigan xususiy axborotga ega bo'lganida yuzaga keladi (Jensen & Meckling, 1976). Audit, oshkorlik talablari va regulyator nazorati kabi monitoring mexanizmlari ushbu assimetriyalarni kamaytirishga qaratilgan.

Institutsional iqtisodiyot esa iqtisodiy xatti-harakatlarni shakllantirishda majburiy ijro (enforcement) salohiyatining rolini ta'kidlaydi (North, 1990). Kuchli institutlar boshqaruv standartlariga rioya etilishini rag'batlantiruvchi ishonchli qoidalar va monitoring mexanizmlarini ta'minlaydi. Biroq, ko'plab o'tish iqtisodiyotlarida institutsional salohiyat cheklangan bo'lib, bu norasmiy iqtisodiy amaliyotlarning saqlanib qolishiga imkon yaratadi.

Raqamli transformatsiya bo'yicha so'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar elektron tranzaksiyalar orqali ishonchli iqtisodiy ma'lumotlarni generatsiya qilish orqali boshqaruv tizimlarini mustahkamlashi mumkin (Brynjolfsson & McAfee, 2014). Elektron to'lov tizimlari vaqt belgilarini (timestamps), tranzaksiya tomonlarini va tranzaksiya qiymatlarini qayd etadi hamda doimiy raqamli audit izlarini yaratadi. Ushbu yozuvlar regulyatorlarga moliyaviy oqimlarni yanada samarali monitoring qilish imkonini beradi.

Raqamli hukumat bo'yicha tadqiqotlar ham shuni ta'kidlaydiki, raqamli infratuzilma shaffoflik va ma'muriy samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi (OECD, 2020). Moliyaviy va ma'muriy tizimlar raqamlashtirilganda, regulyator organlar yanada keng qamrovli iqtisodiy ma'lumotlarga ega bo'ladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot agentlik nazariyasi va institutsional iqtisodiyotga asoslangan holda aralash sifat va tahliliy yondashuvni qo'llaydi. Tadqiqotda Uzcard, Humo hamda Markaziy bank hisobotlari kabi ikkilamchi ma'lumotlar manbalaridan foydalanildi. Taqqoslovchi tahlil orqali O'zbekistonning raqamli to'lov tizimlari rivoji boshqa o'tish iqtisodiyotlari bilan solishtirildi. Shuningdek, naqdsiz tranzaksiyalar dinamikasini baholash uchun tavsifiy statistik usullar qo'llanildi. Konseptual tahlil yordamida raqamli infratuzilmaning axborot assimetriyasini kamaytirish va shaffoflikni oshirishdagi roli o'rganildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda raqamli to'lov ekotizimi so'nggi o'n yil davomida tez sur'atlarda kengaydi. Ikki milliy karta tarmog'i — Uzcard va Humo — mamlakat to'lov infratuzilmasining asosini tashkil etadi. Ushbu tizimlar chakana to'lovlar, ish haqi o'tkazmalari va davlat to'lovlarini minglab terminallar hamda onlayn platformalar orqali qo'llab-quvvatlaydi. O'zbekiston Markaziy banki tomonidan e'lon qilingan statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2026-yil boshiga kelib mamlakatda 68 milliondan ortiq bank kartalari muomalada bo'lgan. Mobil bank platformalari ham tez sur'atlarda rivojlanib, jismoniy va yuridik shaxslarga moliyaviy tranzaksiyalarni elektron shaklda amalga oshirish imkonini bermoqda. Yana bir muhim rivojlanish — bu Tezkor to'lov tizimi bo'lib, u bank hisoblari o'rtasida real vaqt rejimida o'tkazmalarni amalga oshirish imkonini beradi. Ushbu tizim har yili millionlab tranzaksiyalarni qayta ishlaydi va O'zbekistonning moliyaviy raqamlashtirish strategiyasining asosiy komponentlaridan biri hisoblanadi (1-jadval).

1-jadval. O'zbekistonda raqamli to'lovlar o'sishi¹

Asosiy omillar	Yil	Naqdsiz ulush (taxminiy)
POS terminallar kengayishi	2019	~24%
Mobil bank xizmatlari o'sishi	2023	~38%
Tezkor to'lovlar va fintech	2025	~45%

Ushbu tizimlarning kengayishi milliy iqtisodiyotda elektron tranzaksiyalar ulushining sezilarli darajada oshishiga olib keldi.

Raqamli to'lov infratuzilmasi korporativ boshqaruv muhitiga bir nechta mexanizmlar orqali ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, elektron to'lovlar regulyatorlar va moliyaviy institutlarga moliyaviy oqimlarni yanada samarali monitoring qilish imkonini beruvchi kuzatuvchan raqamli yozuvlarni yaratadi. Ushbu yozuvlar tranzaksiyalarning amalga oshirilish vaqti, tomonlari va summasi haqida batafsil ma'lumotlarni taqdim etadi. Ikkinchidan, raqamli moliyaviy infratuzilma bank tizimlari va soliq ma'muriyati ma'lumotlar bazalari o'rtasidagi integratsiyani osonlashtiradi. Tranzaksiyalar elektron shaklda qayd etilganda, regulyator organlar hisobot qilingan va real moliyaviy faoliyat o'rtasidagi tafovutlarni aniqlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Uchinchidan, raqamli to'lovlar norasmiy moliyaviy faoliyat imkoniyatlarini kamaytiradi. Naqd pul operatsiyalari tabiatan kuzatish qiyin bo'lsa, elektron to'lovlar doimiy yozuvlarni yaratib, javobgarlik va shaffoflikni oshiradi.

Xalqaro taqqoslashlar raqamli moliyaviy infratuzilmaning boshqaruvga kengroq ta'sirini ko'rsatadi. Estoniya dunyodagi eng ilg'or raqamli iqtisodiyotlardan biri bo'lib, unda elektron to'lovlar moliyaviy faoliyatda ustunlik qiladi va ma'muriy tizimlar to'liq raqamlashtirilgan. Qozog'iston ham mobil bank xizmatlari va elektron to'lov infratuzilmasini kengaytirishda sezilarli yutuqlarga erishdi. O'zbekiston esa tez rivojlanayotgan raqamli infratuzilma bilan tavsiflanadigan o'tish bosqichida qolmoqda. Shunga qaramay, raqamli to'lovlarning uzluksiz kengayishi moliyaviy shaffoflik va boshqaruv monitoringi salohiyatining yanada oshishini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli to'lov infratuzilmasi o'tish iqtisodiyotlarida korporativ boshqaruv shaffofligiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim texnologik mexanizm hisoblanadi. O'zbekiston misoli shuni ko'rsatadiki, elektron moliyaviy tizimlarning kengayishi monitoring imkoniyatlarini kuchaytiradi, axborot assimetriyasini kamaytiradi va regulyator nazoratini yaxshilaydi. Raqamlashtirishning o'zi boshqaruv natijalarini to'liq kafolatlamasa-da, u verifikatsiya mexanizmlarini bevosita moliyaviy tranzaksiyalar ichiga integratsiya qilish orqali shaffoflikni sezilarli darajada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Brynjolfsson E., McAfee A. Ikkinchi mashina davri: yorqin texnologiyalar asrida mehnat, taraqqiyot va farovonlik. – Nyu-York: W.W. Norton & Company, 2014. – 306 b.
2. Claessens S., Yurtoglu B. Rivojlanayotgan bozorlarda korporativ boshqaruv: sharh // Emerging Markets Review. – 2013. – 15-jild. – B. 1–33.
3. Jensen M. C., Meckling W. H. Firma nazariyasi: boshqaruv xulqi, agentlik xarajatlari va mulkchilik tuzilmasi // Journal of Financial Economics. – 1976. – 3-jild, 4-son. – B. 305–360.
4. North D. C. Institutlar, institutsional o'zgarishlar va iqtisodiy ko'rsatkichlar. – Kembrij: Cambridge University Press, 1990. – 152 b.
5. Shleifer A., Vishny R. V. Korporativ boshqaruv bo'yicha sharh // Journal of Finance. – 1997. – 52-jild, 2-son. – B. 737–783.
6. Vial G. Raqamli transformatsiyani tushunish: sharh va ilmiy tadqiqot yo'nalishlari // Journal of Strategic Information Systems. – 2019. – 28-jild, 2-son. – B. 118–144.
7. OECD. Raqamli hukumat indeksi: 2019 yil natijalari. – Parij: OECD Publishing, 2020. – 64 b.
8. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. Elektron hukumat tadqiqoti 2022: raqamli hukumatning kelajagi. – Nyu-York: BMT, 2022. – 300 b.
9. Jahon banki. Raqamli rivojlanish bo'yicha umumiy hisobot. – Vashington: Jahon banki, 2024. – 120 b.
10. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Yillik hisobot. – Toshkent, 2025.
11. O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi. Raqamli soliq ma'muriyati hisoboti. – Toshkent, 2024.

¹ Muallif ishlanmasi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>